

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องอาชีพการทอผ้าของชนเผ่ากะเหรี่ยง บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารวบรวมประวัติความเป็นมาของการทอผ้ากี่เอว และศึกษาอาชีพการทอผ้ากี่เอวของชนเผ่ากะเหรี่ยงบ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน รวมทั้งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาจากเอกสาร ตำรา และเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งได้แก่ ผู้นำกลุ่มสตรีและแม่บ้าน เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่ส่งเสริมทั้งภาครัฐและเอกชน และผู้ประกอบการทอผ้ากี่เอว ผู้นำในชุมชน แล้วนำข้อมูลมาจำแนกเป็นหมวดหมู่ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์และนำเสนอโดยการบรรยาย

สรุป

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาและกระบวนการทอผ้าในอดีตของชนเผ่ากะเหรี่ยง บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน

1. สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของชุมชนบ้านพระบาทห้วยต้ม มีระยะห่างจากตัวอำเภอเมืองลำพูน ประมาณ 145 กิโลเมตร และห่างจากอำเภอเถลิงไปทางตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 10 กิโลเมตร สภาพของหมู่บ้านตั้งอยู่ในป่าเต็งรังหรือป่าแพะ มีลักษณะเป็นป่าโปร่ง มีความทุรกันดาร แห้งแล้ง และได้ผิวดินลึกลงไปจะเป็นลานศิลาแลง ด้านการคมนาคมมีถนนเข้า หมู่บ้านเป็นถนนลาดยางสามารถใช้ได้ทุกฤดูกาล มีหมู่บ้านคนเมืองตั้งอยู่ใกล้เคียง 2 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านนาเลียง และหมู่บ้านผาตลาด เริ่มการก่อตั้งชุมชนเมื่อประมาณ พ.ศ. 2513 โดยการอพยพ รวมกันทั้งเผ่ากะเหรี่ยงกลุ่มโป่วและสะกอ จากพื้นที่ต่าง ๆ ของภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดตาก แม่ฮ่องสอน และเชียงใหม่ เป็นการอพยพตามความศรัทธาในครูบาวงษ์ ซึ่งได้รุดลงไปเผยแผ่ศาสนาและปฏิบัติธรรมยังพื้นที่เหล่านั้น เดิมพื้นที่ที่อพยพมาอยู่นั้นเป็นที่รกร้าง จากการย้ายถิ่นฐานของชาวเขาที่อยู่มาก่อน การรวมกลุ่มในระยะเริ่มแรกนั้น ครูบาวงษ์เป็นผู้นำชุมชนโดยธรรมชาติ แต่เมื่อมีการอพยพเข้ามาจำนวนมากขึ้น มีความหลากหลายของกลุ่มคน จึงมีการเลือกผู้นำกลุ่มหรืออาจารย์ จากผู้อาวุโสและความเคารพของคนในชุมชน เป็นผู้นำพิธีกรรมทางศาสนาและดูแลชุมชน ในปี พ.ศ. 2519 ชุมชนบ้านพระบาทห้วยต้มได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นหมู่บ้านของทางราชการ เป็นหมู่บ้านที่

8 ตำบลนาทราย อำเภอถ้ำ จังหวัดลำพูน จึงได้มีการเลือกผู้ใหญ่บ้าน 1 คน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอีก 2 คน เป็นตัวแทนของทางราชการและชุมชน

ในเรื่องการจัดการศึกษานั้น เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2518 โดยครูบาวงษ์ให้เปิดโรงเรียนอย่างไม่เป็นทางการ ทำการสอนภาษาไทยและภาษากะเหรี่ยง เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้และสามารถติดต่อสื่อสารกับสังคมภายนอกได้ ซึ่งทำการสอนทุกวัน เว้นวันพระและวันสำคัญทางศาสนา ต่อมาในปี พ.ศ. 2519 เมื่อยกฐานะขึ้นเป็นหมู่บ้านของทางราชการ จึงได้มีการจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลก่อนวัยเรียน และในปี พ.ศ. 2521 ทางราชการได้จัดตั้งโรงเรียนบ้านห้วยดัม (ไชยวงษาอุปถัมภ์) เปิดสอนการศึกษาภาคบังคับถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

สภาพทางเศรษฐกิจ เมื่อเริ่มก่อตั้งชุมชน คนในชุมชนส่วนใหญ่พึ่งพาอาศัยธรรมชาติเป็นแหล่งอาหาร โดยการหาของป่าและทำเกษตรกรรมเพื่อยังชีพ โดยใช้พื้นที่จากการจับจอง บุกเบิกทำไร่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง แต่ในปี พ.ศ. 2528 ทางราชการได้ตั้งปิดป่าและเขตอุทยานส่งผลให้พื้นที่ทำการเกษตรลดลง ทำให้ผลผลิตไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต จึงต้องไปประกอบอาชีพอื่นโดยการรับจ้าง สกัดศิลาแลง ปลูกป่า ขุดดินฟันไร่ และทำความสะอาดในวัด ทั้งในและนอกหมู่บ้าน รวมทั้งยังมีการประกอบอาชีพค้าขายโดยการเปิดร้านค้าในหมู่บ้านและเป็นพ่อค้าแร่

สภาพทางวัฒนธรรม เมื่อชนเผ่ากะเหรี่ยงอพยพถิ่นฐานมาอยู่ที่บ้านพระบาทห้วยดัมนั้น ความเชื่อและประเพณีปฏิบัติในการนับถือผี และความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ได้ยกเลิกไปหันมานับถือพุทธศาสนาตามความศรัทธาในครูบาวงษ์ แต่อย่างไรก็ตามยังมีประเพณีที่สืบทอดติดต่อกันมาจากพื้นที่ดั้งเดิม คือประเพณีขึ้นปีใหม่ และประเพณีการแต่งงาน ซึ่งประเพณีเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องการทอผ้าของหญิงสาวเผ่ากะเหรี่ยง ในเรื่องการสืบทอดความรู้เรื่องการทอผ้า ที่ยังคงมีวัฒนธรรมการสืบทอดจาก แม่ ย่า ยาย หรือเครือญาติไปสู่ลูกสาวหรือหลานสาว

2. ความเปลี่ยนแปลงในชุมชน หมู่บ้านพระบาทห้วยดัมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนในปี พ.ศ. 2521 ภายหลังการเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีการจัดสร้างและนำสาธารณูปโภคต่าง ๆ เข้าไปในหมู่บ้าน ทำให้มีการสื่อสารและคมนาคมในหมู่บ้านสะดวกมากขึ้น มีการขยายโอกาสทางการศึกษาในโรงเรียนบ้านห้วยดัม (ไชยวงษาอุปถัมภ์) ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และเพิ่มศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอีก 3 แห่ง จากสภาพข้างต้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเลื่อนไหลทั้งวัฒนธรรม ประเพณีและสภาพความเป็นอยู่โดยเฉพาะด้านภาษาพูด การแต่งกาย และการแต่งงานข้ามกลุ่ม รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงในด้านการประกอบอาชีพเพื่อต้องการรายได้เพื่อนำมาใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนั้นยังมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำเกษตรแบบพึ่งพาธรรมชาติ เป็นการเพาะปลูกเพื่อเพิ่มผลผลิตโดยใช้สารเคมี ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงกระบวนการถ่ายทอดความรู้การทอผ้า เนื่องจากการส่งเสริมและพัฒนา

จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการรวมกลุ่มการประกอบอาชีพ และการส่งเสริมการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน โดยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และจัดงานปีใหม่ Amazing Karen ในเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม

ในเรื่องของผู้นำชุมชนนั้น เมื่อครูบาวงษ์ได้มรณะภาพ ในวันที่ 17 พฤษภาคม 2543 ได้มีการแต่งตั้งเจ้าอาวาสคนใหม่เพื่อรักษาการแทน คือ ครูบาพัน ซึ่งคนในชุมชนยังให้ความเคารพศรัทธาเช่นเดียวกับครูบาวงษ์ นอกจากนั้น ได้มีการแบ่งเขตการปกครองเป็น 7 หมู่บ้าน เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร จึงส่งผลให้ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการเพิ่มมากขึ้นทั้ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหรือ อ.บ.ต.

3. กระบวนการทอผ้าในอดีต ของบ้านพระบาทห้วยต้ม นั้นยังคงใช้กระบวนการทอผ้าที่สืบทอดมาจากถิ่นฐานเดิมก่อนการย้ายมาอยู่ที่บ้านพระบาทห้วยต้ม โดยมีกระบวนการ ดังนี้

3.1 วัสดุอุปกรณ์ในการทอผ้า ใช้วัสดุที่หาได้จากธรรมชาติ ได้แก่ ไม้ และแผ่นหนัง กวาง นำมาประกอบเป็นอุปกรณ์ในการทอ ซึ่งประกอบด้วย แผ่นหนังใช้สำหรับคล้องกับไม้รังผ้าที่ทอ ไม้สำหรับพันผ้าที่ทอแล้ว ไม้กระโทปใช้สำหรับช่วยแยกด้ายขึ้นออกจากกันตามแนวตะกรอ ไม้หน่อสะยาใช้สำหรับคล้องด้ายตะกรอ ใช้กำหนดแนวและจัดระเบียบเส้นด้ายขึ้นก่อนผ่านตะกรอ และไม้ขึ้นเครื่องทอใช้สำหรับขึ้นส่วนประกอบเครื่องทอ สำหรับเส้นใยหรือเส้นด้ายเป็นฝ้ายพันธุ์พื้นเมืองที่ชนเผ่ากะเหรี่ยงปลูกเอง โดยปลูกปนกับข้าวไร่หรือปลูกปนกับพืชสวนครัว ซึ่งใช้เวลาในการเจริญเติบโตประมาณ 5 เดือน จึงเก็บเกี่ยวปุยฝ้ายไว้ในภาชนะจักสาน เมื่อนำมาใช้ทอผ้าจะนำสมอฝ้ายตากแดดให้ปุยฝ้ายฟูตัวแล้วทำความสะอาดโดยเก็บเศษกิ่ง ก้านหรือเปลือกสมอทิ้ง จากนั้นหีบฝ้ายเพื่อแยกเมล็ดฝ้ายออกจากปุยฝ้าย แล้วนำมาสาวให้เส้นใยเรียงตัวขนานตามความยาวและนำมาปั่น บิดเส้นใยให้เป็นเกลียวเพื่อให้เป็นเส้นด้าย

3.2 การพัฒนาคุณภาพเส้นด้าย ใช้วิธีการที่ง่าย ๆ และเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันโดยการนำใจด้ายชุบลงในน้ำข้าวที่ทำจากการต้มข้าวพันธุ์พื้นเมือง แล้วตากแดดจัด ๆ หรืออีกวิธีหนึ่งคือ นำใจด้ายชุบน้ำและนำไปคลุกกับเมล็ดข้าวสุก แล้วนำตากแดด ขณะตากต้องหมั่นกระตุกใจด้ายบ่อย ๆ ให้เศษข้าวที่ติดมากับด้ายร่วงหลุดไป การกระทำทั้ง 2 นี้ เพื่อให้ด้ายทนต่อการเสียดสีเวลาทอ เส้นด้ายที่ผ่านกระบวนการพัฒนาคุณภาพ สามารถนำไปทอเป็นผ้าทอสีธรรมชาติหรือเก็บไว้ย้อมสี

3.3 การย้อมสี เป็นการย้อมสีด้วยธรรมชาติ ซึ่งได้จากส่วนต่าง ๆ ของต้นไม้ สีที่ได้ส่วนใหญ่มักจะเป็นสีดำ สีน้ำเงิน แดง เหลือง ชมพู เป็นต้น มีวิธีการย้อมสีทั้งการย้อมร้อนด้วยการต้ม และการย้อมเย็นด้วยการแช่น้ำในสี ไม่มีการประมาณส่วนประกอบในการย้อม ทำให้ได้สีที่แตกต่างกันในการย้อมแต่ละครั้ง สำหรับสารที่ใช้เพื่อช่วยให้สีติดนั้นมักใช้น้ำมะนาว น้ำมะขาม น้ำค้าง

จากขี้เถ้า และเกลือ ซึ่งวัสดุที่ทำให้สีโดยวิธีการย้อมร้อนมีดังนี้ สีดำได้จากผลมะเกลือ สีแดงได้จากเถ้าไม้ฝางหรือเปลือกคันประดู่ สีแสดได้จากเปลือกเถาไม้ม้วน เป็นต้น

3.4 การเตรียมเครื่องทอผ้า เริ่มต้นด้วยการกรอผ้าขวงมีวิธีการกรอโดยใช้ด้ายพันกับไม้ขนาดยาวจนเต็มไม้ แล้วจึงกรอใส่ไม้อันใหม่ ซึ่งสามารถกรอไว้ได้หลาย ๆ อัน เพื่อเตรียมไว้ใช้ทอผ้าทอก่อนขึ้นเครื่องทอ กำหนดหรือกะขนาดของหน้าผ้า และกะลวดลายที่จะทอ แล้วขึ้นเครื่องทอโดยการนำเอาเส้นด้ายมาเรียงกันให้เป็นระเบียบขนานไปกับไม้ขึ้นเครื่องทอ นำเครื่องทอทางด้านไม้รังผ้าไปผูกติดกับฝ้ายบ้านหรือเสาระเบียงบ้านแล้วนำแผ่นหนังมาล้อมรอบเอวด้านหลังของผู้ทอ

3.5 การสร้างลวดลายบนผืนผ้าของชนเผ่ากะเหรี่ยงมีเทคนิคการทอ คือ การทอสลับลีด้ายยืนและด้ายพุ่ง การทอจก การทอยกดอก และการมัดหมี่ ซึ่งลักษณะของลวดลายที่เกิดจากการทอ นั้นได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใกล้ ๆ ตัว เป็นการเลียนแบบจากพืช ผัก ผลไม้ สัตว์ และการผสมผสานระหว่างลาย รวมทั้งลวดลายที่เกิดจากการมัดหมี่ และลวดลายที่เกิดจากการปักด้ายและลูกเดือย โดยมีการเทคนิคการทอไปตกแต่งเสื้อผ้า แบ่งตามลักษณะชุดที่ใส่ ได้แก่ ชุดหญิงสาวมีลักษณะเป็นชุดคลุมยาวสีขาว ใช้เทคนิคการทอจกทำให้เกิดลวดลายต่าง ๆ บนชุด ชุดหญิงสาวที่แต่งงานแล้วมีตัวเสื้อใช้เทคนิคการทอและการปักสร้างลวดลาย และผ้าซิ่นใช้เทคนิคมัดหมี่เส้นยืน ทอจกและทอยกดอกให้เกิดลวดลาย ส่วนเสื้อผู้ชายจะไม่มีลวดลาย

ตอนที่ 2 อาชีพการทอผ้าที่เอบ้านพระบาทห้วยต้ม

1. หน่วยงานที่ส่งเสริมการทอผ้าที่เอบ้านพระบาทห้วยต้ม ได้มีหน่วยงานเข้าไปให้การส่งเสริมจำนวน 3 หน่วยงาน ได้แก่ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดลำพูน มูลนิธิโครงการหลวง และศูนย์เกษตรที่สูง ซึ่งหน่วยงานแรกที่เข้าไปส่งเสริม คือ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา เมื่อปี พ.ศ. 2530 ในการส่งเสริมของหน่วยงานต่าง ๆ นั้นมีวัตถุประสงค์ของการส่งเสริมสอดคล้องกันคือ เพื่อยับยั้งการอพยพย้ายถิ่นฐาน ไปประกอบอาชีพนอกหมู่บ้าน ป้องกันปัญหาสังคมในการประกอบอาชีพที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชนให้มีรายได้สามารถเลี้ยงชีพได้ และพัฒนาการทอผ้าให้เป็นอาชีพที่ยั่งยืน ให้เกิดการรวมกลุ่มการผลิต เพื่อพัฒนาสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาด สำหรับการดำเนินงานนั้นโดยส่วนใหญ่จัดให้มีโครงการอบรมให้ความรู้ จัดหาตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้า และสนับสนุนเงินกองทุนกู้ยืมหมุนเวียนให้แก่กลุ่มผู้ทอผ้า ในการติดตามผลโดยส่วนใหญ่ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน มีเพียงเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตามสภาพ

1.1 ผลจากการส่งเสริมของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้าไปอบรมให้ความรู้แก่ผู้ทอผ้า ทำให้รูปแบบการผลิตผ้าทอเปลี่ยนแปลงไป เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ และทำให้ความเป็นอยู่ของผู้ประกอบอาชีพการทอผ้าดีขึ้น รวมทั้งสามารถยับยั้งการอพยพไปประกอบอาชีพนอกหมู่บ้าน และ

ทำให้ผู้ประกอบการอาชีพมีความมั่นคงในอาชีพมากขึ้น ตลอดจนทำให้การสืบทอดความรู้ได้เปลี่ยนแปลงไป จากญาติผู้สูง เป็นการค้าขายทอดจากหน่วยงานที่เข้าไปส่งเสริมให้ความรู้แก่ผู้ทอดผ้า

1.2 ปัญหาและอุปสรรคจากการส่งเสริมอาชีพการทอดผ้าที่เอว เกิดจากหน่วยงานที่ส่งเสริมขาดความต่อเนื่องในการจัดโครงการอบรม จัดขึ้นตามงบประมาณและความต้องการของหน่วยงาน ขาดบุคลากรและวิทยากรที่มีความรู้ และเงินทุนสนับสนุน รวมทั้งไม่มีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ปัญหาด้านผู้เข้าร่วมอบรมที่ยังมีการศึกษาต่ำ เป็นอุปสรรคในการสื่อสารและจดบันทึกและผู้เข้าร่วมอบรมต้องการเพียงเบาะเลี้ยงในการเข้าอบรม ตลอดจนเวลาที่จัดอบรมไม่สอดคล้องกับเวลาว่างของผู้เข้าอบรม

2. การพัฒนาการทอดผ้าที่เอวให้เป็นอาชีพ

2.1 วัสดุอุปกรณ์ในการทอดผ้า ส่วนใหญ่ยังคงใช้เช่นในอดีตยกเว้นแผ่นหนังสัตว์ที่คาดเอวเปลี่ยนไปใช้กระสอบปึกหรือผ้าพับทบหลาย ๆ ชั้นแทน สำหรับการจัดหาหรือจัดทำวัสดุอุปกรณ์นั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงจากที่ทำขึ้นเองทั้งหมดมาเป็นการจ้างหรือซื้อแทน และในส่วนของเส้นด้ายสำหรับทอนั้นปัจจุบันส่วนใหญ่ซื้อด้ายสำเร็จรูปจากในเมือง สีที่ยอมรับใช้วิทยาศาสตร์แทนการใช้สีธรรมชาติ

2.2 การพัฒนาคุณภาพเส้นด้าย เพื่อให้เส้นด้ายมีความสะอาดกำจัดสิ่งสกปรกออกไป โดยการนำเอาสารเคมีมากำจัดเอาไขมันออกจากเส้นด้าย รวมทั้งมีการฟอกขาวเพื่อให้สีติดทนนานเพื่อการย้อมสีอ่อน ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้การส่งเสริมจากหน่วยงาน ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.3 การย้อมสีได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการใช้สีที่เป็นธรรมชาติมาเป็นสีวิทยาศาสตร์ เนื่องจากมีสีหลากหลาย ขั้นตอนการใช้ไม่ยุ่งยาก หาซื้อได้ง่าย ซึ่งได้รับการอบรมจากหน่วยงานที่เข้าไปให้ความรู้และส่งเสริม นอกจากนั้นในการย้อมสีผ้าทอนั้นยังเกิดการรวมกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ไม่มีความชำนาญในการย้อม

2.4 เทคนิคการทอและการสร้างลวดลายได้พัฒนารูปแบบ สีเส้น และลวดลายในเชิงพาณิชย์ โดยการทอขยายความกว้างของหน้าผ้า และมีการผสมผสานลวดลายโดยใช้ลายดั้งเดิมเป็นพื้นฐาน และมีการจัดกลุ่มสีในลวดลายที่ทอตามสมัยนิยมและคำสั่งของผู้ซื้อ

3. การรวมกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพการทอดผ้าที่เอว เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในความเป็นอยู่ทำให้เกิดความต้องการในสินค้า รวมทั้งมีผู้สนใจในผ้าทอ มีการซื้อขายผ้าทอ จึงได้มีการประกอบเป็นอาชีพแต่ยังไม่ชัดเจน เป็นการประกอบอาชีพเสริมและมีความชัดเจนในการประกอบอาชีพมากขึ้นเมื่อมีการรวมกลุ่มผู้ประกอบการ จากการที่ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาและหน่วยงานต่าง ๆ เข้าไปส่งเสริมฝึกอบรมอาชีพ โดยเกิดใน 3 กลุ่มอาชีพ คือ กลุ่มทอดผ้า กลุ่มทำเครื่องเงิน และกลุ่มตีเหล็ก สำหรับกลุ่มผู้ทอดผ้านั้นได้มีการรวมกลุ่มและดำเนินงานอยู่ 2 ลักษณะคือ กลุ่มผู้ทอดผ้าที่

ได้รับการดูแลและสนับสนุนจากศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขา จังหวัดลำพูน มีการจัดคณะกรรมการดำเนินงานบริหารเป็นหน้าที่ ส่วนกลุ่มผู้ทอผ้าที่ได้รับการดูแลและสนับสนุนจากมูลนิธิโครงการหลวงกลุ่มนี้ไม่มีการบริหารอย่างเป็นระบบ แต่จะมีผู้ประสานงานและติดต่อกับทางมูลนิธิ

4. การจัดการทางการตลาด เมื่อมีการรวมกลุ่มผู้ประกอบการทอผ้า ทำให้มีการผลิตผ้าทอได้เพิ่มมากขึ้น จึงต้องหาช่องทางและแหล่งจำหน่ายรวมทั้งเลือกผู้ที่เกี่ยวข้องกับการตลาด โดยมีลักษณะของการจัดจำหน่าย 4 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 เป็นการจัดจำหน่ายโดยผู้ทอผ้าถึงผู้ซื้อโดยตรง

รูปแบบที่ 2 เป็นการจัดจำหน่ายโดยมีผู้ค้าปลีกเป็นตัวกลางก่อนถึงผู้ซื้อ

รูปแบบที่ 3 เป็นการจัดจำหน่ายโดยผ่านผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีกก่อนถึงผู้ซื้อ

รูปแบบที่ 4 เป็นการจัดจำหน่ายโดยมีตัวแทนคนกลางซึ่งไม่มีกรรมสิทธิ์ในสินค้าเป็นผู้รวบรวมนำผ้าทอจำหน่าย

เมื่อผ้าทอที่ผลิตได้มีคุณภาพและมีการเพิ่มจำนวนการผลิตมากขึ้นจึงทำให้ผู้ผลิตต้องหาวิธีการส่งเสริมการขาย เพื่อเรียกร้องความสนใจให้บุคคลจำนวนมากได้รับรู้และสนใจให้เกิดความต้องการซื้อ โดยจัดให้มีการประชาสัมพันธ์และโฆษณาผ้าทอ ในงาน Amazing Karen นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการขายโดยบุคคล จัดการออกร้านจำหน่ายในงานเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งรูปแบบผ้าทอที่จำหน่ายมี 2 รูปแบบ คือ ผ้าทอที่ยังไม่ผ่านการตัดเย็บหรือออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ และผ้าทอที่มีการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์

อภิปรายผล

1. การก่อตั้งชุมชนของชนเผ่ากะเหรี่ยงบ้านพระบาทห้วยต้มเกิดจากการอพยพรวมตัวกันของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง ไป่วและสะกอ จากพื้นที่หลายจังหวัดของภาคเหนือตอนบนตามความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาที่มีครูบาวงษ์เป็นผู้เผยแพร่ธรรมสั่งสอน ซึ่งจากการรวมกลุ่มกันเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความสงบสุขในชุมชน เนื่องจากการมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจในเรื่องเดียวกัน นอกจากนั้นการรวมกลุ่มกันยังก่อให้เกิดการผสมผสานวัฒนธรรมของชนเผ่ากะเหรี่ยง ไป่วและสะกออันเป็นผลให้เกิดเอกลักษณ์ของชนเผ่ากะเหรี่ยงบ้านพระบาทห้วยต้ม ซึ่งเป็นสิ่งที่แตกต่างจากชนเผ่ากะเหรี่ยงในที่ต่าง ๆ ที่มักเป็นชนเผ่ากะเหรี่ยงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเฉพาะ แต่ถึงแม้จะมีความหลากหลายและการผสมผสานทางวัฒนธรรม ชนเผ่ากะเหรี่ยงทั้งสองกลุ่มยังมีการสืบทอดความรู้เรื่องการทอผ้าทั้งเทคนิคการทอและลวดลายผ้าที่มีลักษณะเหมือนกันคือ มีการสืบทอดความรู้ให้เฉพาะบุตรสาวตั้งแต่อายุยังน้อย โดยให้บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะชนเผ่ากะเหรี่ยง

ในด้านความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น เกิดจากการยกฐานะหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มให้เป็นหมู่บ้านทางการ มีผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ รวมทั้งได้รับการส่งเสริมพัฒนาด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ และขยายโอกาสทางการศึกษา การคมนาคมติดต่อสื่อสารกับสังคมภายนอกได้สะดวกขึ้น ซึ่งเหล่านี้ส่งผลให้วิถีชีวิตได้เลื่อนไหลและเปลี่ยนแปลงไปกับกระแสการพัฒนาทั้งด้านภาษา การแต่งกาย และการประกอบอาชีพที่มุ่งเพิ่มผลผลิตนำมาใช้ให้เพียงพอต่อการดำเนินชีวิตและการผลิตเพื่อจำหน่ายตามความต้องการของตลาดเพื่อนำรายได้ไปซื้อหาสินค้าอุปโภคบริโภค ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของพิสมัย อะโน (2538) เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับของชนเผ่ากะเหรี่ยง พบว่า วัฒนธรรมและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตจะหมุนเวียนไปตามฤดูกาล และขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศ ตั้งแต่เมื่อคนในชุมชนได้รับการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ มีโอกาสเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ทันสมัย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ได้มีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าและมีการจัดการอย่างเป็นระบบ นอกจากนั้นงานวิจัยของอภิณพ ธารสาร (2539) เรื่องการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของชนเผ่ากะเหรี่ยงก็ยังพบว่า หมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงที่มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย การผลิตเน้นการบริโภคภายในครัวเรือน ต่อมาเมื่อถนนตัดเข้าสู่ชุมชน การคมนาคมสะดวกขึ้น จากการผลิตเพื่อการบริโภคเป็นการผลิตเพื่อขายตามความต้องการของตลาด

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ความเป็นมาของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านพระบาทห้วยต้มจากการอพยพย้ายถิ่นฐานมาก่อตั้งชุมชนใหม่เป็นลักษณะที่เฉพาะ เป็นเอกลักษณ์ เนื่องจากการผสมผสานประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่ากะเหรี่ยงไปว่และสะกอ และมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจให้มีความสงบสุขในด้านความเป็นอยู่ด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่อย่างไรก็ตามอิทธิพลของการติดต่อสื่อสาร การคมนาคม และการศึกษา ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของชุมชนทั้งในด้านความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพ

2. กระบวนการทอผ้าและแนวทางการออกแบบลวดลายผ้าในอดีตจนถึงปัจจุบันของชนเผ่ากะเหรี่ยง ยังคงลักษณะของกระบวนการที่ง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน นำสิ่งที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวมาปรับใช้ ทั้งวัสดุอุปกรณ์ในการทอ โดยใช้เครื่องทอที่เอวหรือเข็มขัดคาดหลัง กระบวนการทอ การพัฒนาคุณภาพเส้นใย สีเส้นและลวดลาย รวมถึงความเชื่อเกี่ยวกับการทอผ้าซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมจากอดีตจนถึงปัจจุบันของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่ว่า การทอผ้าของชาวกะเหรี่ยงนั้นจะเป็นคุณสมบัติของหญิงกะเหรี่ยงทุกคน หากหญิงคนใดทอผ้าไม่เป็นจะไม่มีโอกาสได้แต่งงาน เพราะนอกจากการทอเสื้อสำหรับตนเองแล้ว ยังต้องทอให้เจ้าบ่าวใส่ในวันแต่งงานอีกด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่แสดงถึงการพึ่งพาธรรมชาติและพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ ดังนั้นการทอผ้าที่เอวของชนเผ่ากะเหรี่ยงจึงถูก

ถ่ายทอดเป็นประเพณีที่สำคัญของเด็กหญิงชาวกะเหรี่ยงทุกคน และอาจกล่าวได้ว่าเป็นชนชาวเขาที่นิยมทอผ้ามากที่สุด ดังจะเห็นได้จากงานของพอลและอีเลน ลูวิส (2528) ได้กล่าวไว้ในงานเรื่องทอผ้าชาวคอยว่า ชนเผ่ากะเหรี่ยงเป็นนักทอ เพราะการทอผ้าของชนเผ่ากะเหรี่ยงเป็นวัฒนธรรมประจำเผ่า และผลิตผลจากกี่และฝ้ายเข้มของสตรีกะเหรี่ยงมีความงดงามด้วยลวดลายและสีสัน โดยใช้เครื่องทอที่ผูกเอนแบบง่าย ๆ คล้ายกับใช้เข็มขัดคาดหลัง และจากการศึกษาของสารภี มณีโชติและรัชดาภรณ์ กุณามา (2526) ในงานเรื่อง การทอผ้าของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ที่พบว่ากลุ่มชนชาวเขาที่นิยมทอผ้ามากที่สุดคือชนเผ่ากะเหรี่ยง และนิยมใช้เครื่องทอที่เอนในการผลิตผ้าทอให้อำนวยและสอดคล้องต่อรูปแบบการตัดเย็บเครื่องแต่งกายประจำเผ่า รวมทั้งจากการศึกษาของวิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2540) เรื่องมรดกวัฒนธรรมพื้นบ้านที่พบว่า ชาวกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มชนที่มีความสามารถในการทอสูง ดังจะเห็นได้จากเครื่องใช้ชาวกะเหรี่ยงที่เป็นผ้าหลายอย่าง เช่น ผ้าซิ่น เสื้อ ยาม ถิ่นมียีสันและลวดลายที่สวยงาม

สำหรับรูปแบบการทอผ้าที่เอนของชนเผ่ากะเหรี่ยงนั้น เป็นผ้าหน้าแคบมีความกว้างประมาณ 20 นิ้ว ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดด้านขนาดและรูปแบบของเครื่องทอที่เอนที่ส่งผลให้ความกว้างของหน้าผ้ามีจำกัด และอาจสืบเนื่องจากรูปแบบการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่เป็นข้อกำหนดขนาดหน้าผ้า ซึ่งชนเผ่ากะเหรี่ยงจะทอผ้าเพื่อกำหนดการใช้งานอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่นำส่วนใดส่วนหนึ่งมาใช้ประกอบเพื่อใช้งานอย่างอื่น เป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้รูปแบบและลวดลายที่ทอบนพื้นผ้าของชนเผ่ากะเหรี่ยงยังแสดงถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ถึงแม้ว่าจะได้มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างทั้งการขยายหน้าผ้า กระบวนการผลิตและพัฒนาคุณภาพเส้นด้าย และการย้อมสี ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นไปเพื่อการตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อ และเพื่อความสะดวกในการผลิตผ้าทอ รวมถึงเป็นผลจากการส่งเสริมและสนับสนุนการประกอบอาชีพการทอผ้าของหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งในงานของวิไลพร ชะมะผดลิน (2522) เรื่อง บทบาททางสังคมและเศรษฐกิจของสตรีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง (สะกอ) ได้พบเช่นเดียวกันว่า ในปัจจุบันการผลิตผ้าทอของชนเผ่ากะเหรี่ยงได้เปลี่ยนแปลงไป เช่น ไม่มีการปั่นฝ้ายและย้อมสี แต่จะซื้อฝ้ายที่ปั่นสำเร็จแล้วจากตลาด หรือซื้อผ้าที่เป็นชิ้นสีดำแล้วนำมาปักลูกเดือยเพิ่มเติมจากการเปลี่ยนแปลงในสภาพดังกล่าวทำให้เวลาในการทอผ้าสั้นลง

ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงในด้านสภาพความเป็นอยู่ สังคม และวัฒนธรรมที่เกิดจากการได้รับความรู้จากสังคมภายนอกและการส่งเสริมของหน่วยงานต่าง ๆ แต่กระบวนการทอผ้าที่เอนของชนเผ่ากะเหรี่ยงก็ยังคงมีลักษณะดั้งเดิมไว้เป็นส่วนมาก จะมีการเปลี่ยนแปลงบ้างในรายละเอียดบางอย่างเพื่อสนองการประกอบอาชีพการทอผ้า ซึ่งการเปลี่ยนแปลงสภาพดังกล่าวยังคง

แสดงถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ได้รับการสืบทอดกันมาทั้งด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ก่อให้เกิดความคงอยู่ของวัฒนธรรมการทอผ้าของชนเผ่ากะเหรี่ยง

3. การประกอบอาชีพการทอผ้าที่เฒ่าของชนเผ่ากะเหรี่ยง เริ่มต้นด้วยการประกอบเป็นอาชีพเสริมอาชีพอื่น แต่เมื่อได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานของทั้งภาครัฐและเอกชน จึงได้มีการรวมกลุ่มสตรีและแม่บ้านชาวเขาผู้ประกอบอาชีพทอผ้าที่เฒ่าอย่างชัดเจน ซึ่งในการรวมกลุ่มเพื่อการประกอบอาชีพนี้ นอกจากจะช่วยให้เกิดการสร้างรายได้ที่แน่นอนแล้ว ยังก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ทอผ้า ทั้งจากคนในชุมชนและจากวิทยากรที่เข้าไปให้ความรู้ นอกจากนั้นความรู้จากการอบรมและแลกเปลี่ยนกันยังช่วยพัฒนาคุณภาพของผ้าทอและตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อด้วย ซึ่งได้มีงานวิจัยของ กาญจนา โชคถาวร (2538) เรื่องการฝึกอบรมด้านการทอผ้า บ้านห้วยผายและบ้านป่าขาง ตำบลออนเหนือ กิ่งอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้สนใจอยากจะทำผ้าจะไปขอฝึกฝนการทอผ้าที่บ้านของผู้ที่มีความชำนาญโดยไม่เสียค่าจ้างฝึกอบรมใด ๆ แต่เป็นการให้ความรู้โดยการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในการส่งเสริมจัดฝึกอบรมของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้แก่กลุ่มสตรีและแม่บ้านชาวเขาผู้ทอผ้าในด้านการพัฒนากระบวนการผลิต การจัดการด้านการตลาด และจำหน่าย ส่งผลให้ผ้าทอที่ผลิตออกจำหน่ายมีคุณภาพยิ่งขึ้น ผลิตตามความต้องการของตลาดและสามารถจำหน่ายได้มากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามในการที่หน่วยงานต่าง ๆ เข้าไปอบรมส่งเสริมการทอผ้าให้แก่กลุ่มสตรีและแม่บ้านชนเผ่ากะเหรี่ยงบ้านพระบาทห้วยต้มนั้น ได้พบปัญหาหลายประการ ซึ่งอาจเป็นเพราะพื้นฐานการศึกษาของผู้เข้าร่วมการอบรมต่ำ ไม่สามารถสื่อสารให้เกิดความเข้าใจระหว่างกันได้ และผู้เข้าร่วมอบรมขาดความสนใจอย่างจริงจัง รวมทั้งศักยภาพของผู้เข้าร่วมอบรม ไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้และพัฒนาให้เกิดประโยชน์ ซึ่งปัญหาจากการส่งเสริมอบรมนอกจากเกิดกับสตรีชนเผ่ากะเหรี่ยง ยังเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับการฝึกอบรมชนชาวเขาเผ่าอื่นด้วยเช่นกัน จึงจะเห็นได้จากการศึกษาของ ประเสริฐชัยพิฤตติ และคณะ (2537) เรื่องการติดตามผลการฝึกอบรมสตรีชาวเขาในจังหวัดเชียงใหม่และพะเยา พบว่า สตรีชนเผ่าเย้าที่เข้าฝึกอบรมอาชีพการดัดเย็บเสื้อผ้า แต่ไม่ได้ทำงานตามที่ได้รับการอบรม มีสาเหตุดังนี้คือ สตรีเข้าอาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่ห่างจากจุดศูนย์รวมของกลุ่ม การคมนาคมติดต่อกันทำได้ลำบาก ทำให้การทำงานไม่เอื้ออำนวยต่อการเดินทาง และสตรีเข้ามีพื้นฐานการศึกษาต่ำ ไม่สามารถจดจำและบันทึกสิ่งที่เรียนรู้และนำไปใช้ประกอบอาชีพได้ รวมทั้งขาดความกระตือรือร้น ขาดความตั้งใจ ต้องการเพียงค่าตอบแทนและความช่วยเหลือจากทางราชการในการเข้าฝึกอบรม

จากการที่หน่วยงานต่าง ๆ เข้าไปส่งเสริมอบรมให้ความรู้การทอผ้าแก่สตรีและแม่บ้านชาวเขาในหมู่บ้าน ซึ่งทำให้สตรีในชุมชนมีอาชีพที่มั่นคง สามารถสร้างได้เพียงพอต่อการดำเนิน

ชีวิต และยังสามารถยับยั้งการประกอบอาชีพที่ไม่เหมาะสมของสตรี รวมทั้งไม่ต้องอพยพไปประกอบอาชีพอื่นนอกหมู่บ้าน แต่อย่างไรก็ตามผู้ที่ประกอบอาชีพการทอผ้าก็เฝ้าระวังประสบปัญหาจากการประกอบอาชีพ ถึงแม้ว่าจะได้รับความรู้จากการส่งเสริม อาจเป็นเพราะผ้าทอที่ผลิตยังไม่ได้คุณภาพตรงกับความต้องการของตลาด ผู้ทอยังไม่ทราบถึงรสนิยมของลูกค้า รวมทั้งยังขาดการโฆษณาประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผ้าทอที่บ้านพระบาทห้วยต้มให้เป็นที่รู้จัก และยังขาดเงินสนับสนุนในการประกอบอาชีพการทอผ้า

การประกอบอาชีพการทอผ้าที่บ้านพระบาทห้วยต้ม สามารถพัฒนาให้เป็นอาชีพที่ยั่งยืนและมั่นคงสร้างรายได้ที่แน่นอนได้ ถ้าผู้ประกอบการมีการพัฒนาฝีมือและคุณภาพของผ้าทอให้ตรงกับความต้องการของตลาด มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ รวมทั้งหน่วยงานที่ส่งเสริมต้องมีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ทอผ้าประสบความสำเร็จในอาชีพ

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่เข้าไปส่งเสริมควรมีการสำรวจความต้องการของตลาดและรสนิยมของผู้ซื้อ เพื่อพัฒนาคุณภาพและลวดลายผ้าทอให้สอดคล้องกับความต้องการ รวมทั้งให้การศึกษาความรู้ขั้นพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ เช่น ความรู้ด้านการสื่อสาร เพื่อให้ผู้ประกอบการทอผ้าที่บ้านพระบาทห้วยต้มสามารถติดต่อสื่อสารสร้างความเข้าใจกับบุคคลอื่นได้
2. รัฐบาลควรให้การสนับสนุนร่วมมือกับหน่วยงานที่ส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง โดยอาจเป็นการสนับสนุนด้านเงินทุน และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ้าทอที่บ้านพระบาทห้วยต้มให้เป็นที่แพร่หลาย รวมทั้งอาจมีการจัดตั้งศูนย์รวบรวมผ้าทอของชนเผ่ากะเหรี่ยง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาคุณภาพการผลิตผ้าทอที่บ้านพระบาทห้วยต้ม
2. ควรมีการศึกษาถึงความต้องการของผู้ซื้อและช่องทางการจัดจำหน่ายผ้าทอที่บ้านพระบาทห้วยต้ม
3. ควรมีการศึกษาถึงแนวทางการออกแบบลวดลายและรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่บ้านพระบาทห้วยต้ม